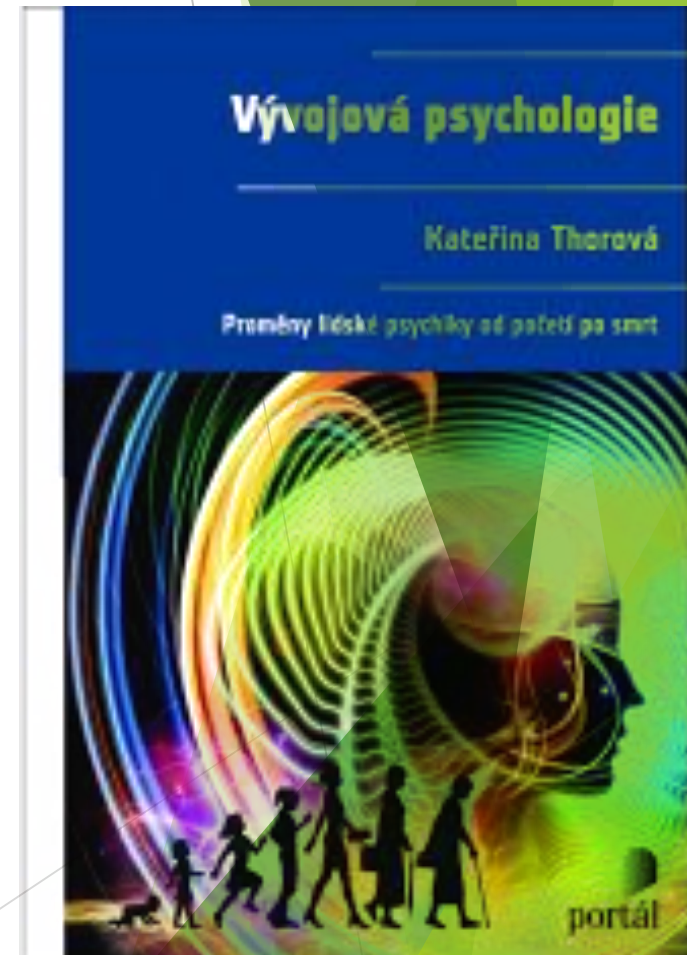

Psychologie celoživotního vývoje

Miroslava Nováková Schöffelová
Lucie Klůžová Kráčmarová
Gabriela Málková
LS 2023

Požadavky k atestaci

- ▶ Písemný test, cca 10 otázek, vypisovacích
- ▶ Docházka - není povinná
- ▶ V případě dotazů pište na miroslava.NovakovaSchoffelova@fhs.cuni.cz
- ▶ Povinná literatura ke zkoušce

Celoživotní vývoj

- ▶ https://www.youtube.com/watch?v=0ng9ykEtwS0&list=RDCMUCYx6Sp3W_Djaq8x14yl3S4A&index=6
- ▶ „...souhrnu změn určitého systému v čase od zárodku po zánik...“(Thorová)
- ▶ **ontogeneze** (z řeckého on= jsoucí, to co je + genesis = zrození, původ, vznik)
- ▶ Pro popis vývoje je vždy důležité sledování procesu vývojové **změny**, pozitivní změny pak označujeme jako **rozvoj**
- ▶ V procesu vývoje sledujeme také období **vývojové stagnace**, **vývojové regrese**
 - ▶ Pozitivní změna = rozvoj
 - ▶ Vývojová **stagnace** = žádné výraznější vývojové změny
 - ▶ Vývojová **regrese** = reverzní změna, návrat na již dříve překonanou úroveň
- ▶ Nejedná se o patologický průběh - období stagnace a regrese mají svá funkční vývojová opodstatnění (období „klidu“ a období „bouří“)

Psychický vývoj

= proces vzniku, rozvoje a zákonitých změn psychických procesů a vlastností, jejich diferenciaci a integraci, která se projeví v rámci celé osobnosti

Obecné znaky psychického vývoje

- ▶ ZÁKONITÝ PROCES - pořadí změn je stabilní
- ▶ CELISTVÝ PROCES - obsahuje somatické, psychické a sociální složky
- ▶ KONTINUUM POSTUPNÝCH PROMĚN
- ▶ NENÍ TO ZCELA PLYNULÝ A ROVNOMĚRNÝ PROCES - fáze přípravné, latence a vývojové skoky
- ▶ INDIVIDUÁLNĚ SPECIFICKÝ PROCES

Obecné zákony psychického vývoje

1. Zákon vývojové posloupnosti
2. Zákon diferenciacce, integrace a specializace
3. Zákon dynamické interakce organismu a prostředí
4. Zákon nerovnoměrného tempa vývoje
5. Zákon vývojového zpomalování
6. Zákon celistvosti a koherence
7. Zákon novosti
8. Zákon individuálního průběhu vývoje

Krize (pojetí pojmu ve vývojové psychologii)

- ▶ Ve VP není vnímána negativně, ale spíše jako výzva a zdroj růstu (viz Eriksonova teorie psychosociálního vývoje - v dalších přednáškách)
- ▶ Přináší změnu
- ▶ Má vývojový potenciál
- ▶ Přejídný stav vnitřní nerovnováhy v důsledku určitých životních událostí
- ▶ Má pevně dané fáze (viz str. 36) a existují různé **typy krizí** (str. 37-40)

Fáze krize

- ▶ **Dezintegrace**
 - ▶ Tenze, neklid, nespokojenost, nechut' akceptovat změny, které nová životní událost přináší
- ▶ **Maladaptivní reaktivita**
 - ▶ Maladaptivní mechanismus popření, sociálně nevhodné chování, emoční reaktivita, zhoršení mezilidských vztahů
- ▶ **Adaptivní chování**
 - ▶ Člověk usiluje identifikovat příčinu nespokojenosti a nastalých změn, nahlížení pozitivních aspektů změn, akceptace stavu, racionální postupy, pokusy o řešení nové situace
- ▶ **Fáze integrační**
 - ▶ Nové hodnoty, nové činnosti, posilováno sebevědomí, orientace v pozitivních stránkách nové životní situace

Typy krizí

- ▶ Vývojové krize
 - ▶ Erikson (1950) určitý vývojový úkol stěžejní pro určitou vývojovou etapu se projeví vývojovou krizí (dilematické nastavení Eriksonovy periodizace)
- ▶ Tranzitorní (přechodové) krize
 - ▶ Jde o krize, které doprovází přirozené, předvídatelné a očekávané životní změny či události
- ▶ Krize vztahové (v mezilidských vztazích)
- ▶ Krize spojené se zaměstnáním a prací
- ▶ ...

Víme, jak vývoj probíhá...
Co má vliv na vývoj konkrétního jedince?

Faktory ovlivňující psychický vývoj

▶ DĚDIČNOST

- ▶ V genetickém aparátu je zakódovaný program individuálního vývoje člověka - projevuje se variabilitou zrání, rozdíly v dosažené úrovni jednotlivých funkcí (psychických i somatických) a koordinovaností a integrovaností jejich rozvoje
- ▶ Každý gen se projevuje nikoliv izolovaně, ale vždy v interakci s dalšími

▶ PROSTŘEDÍ

- ▶ Vliv prostředí, ve kterém se vývoj jedince realizuje (objekty a lidé)...zkušenost

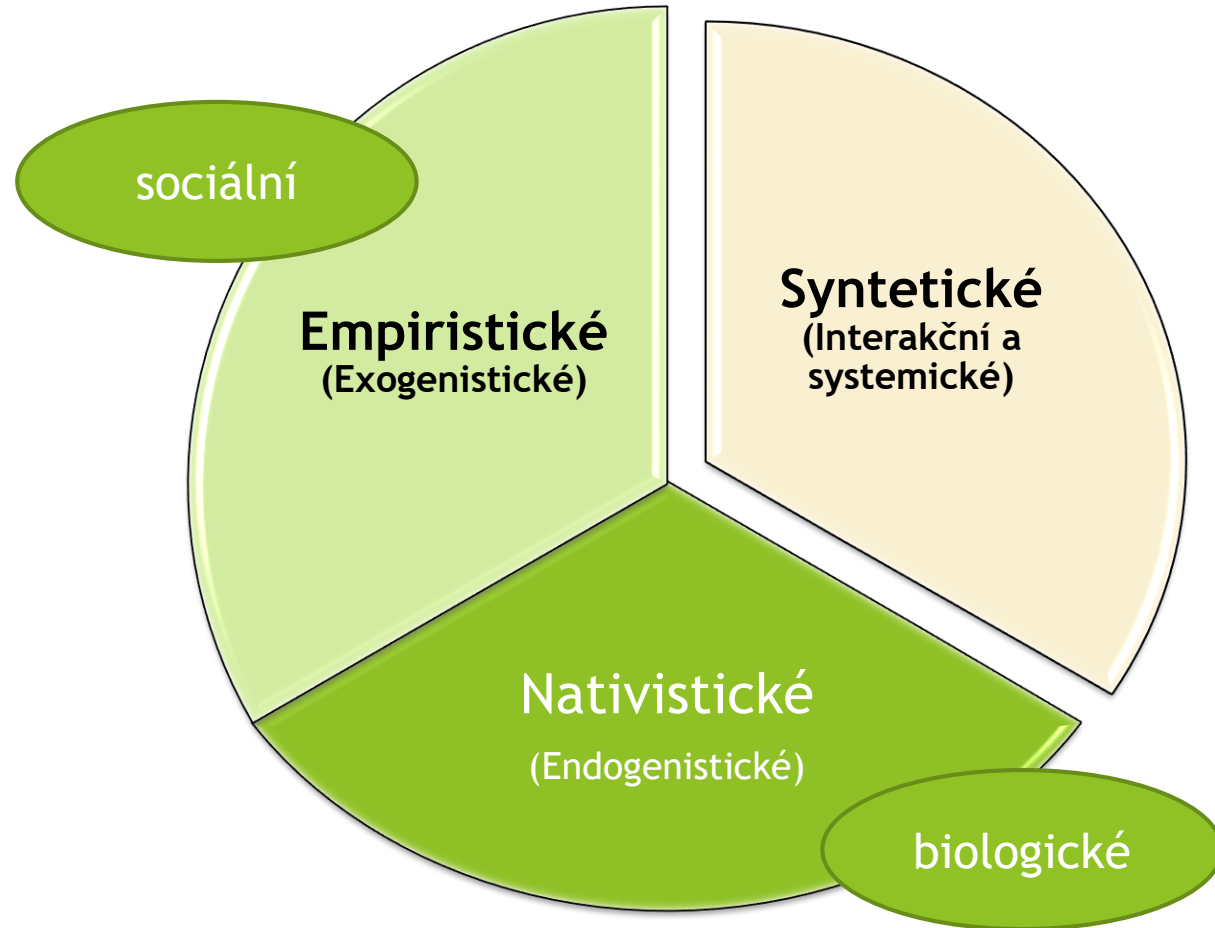
? Nature - nurture ?

- ▶ Každý aspekt dědičnosti se projevuje v kontextu prostředí
- ▶ Prostedí se začíná diferencovat od počátku
- ▶ informace z prostředí vždy interagují s genetickým „plánem“
- ▶ Vývoj je tedy výsledek interakce genetických a environmentálních „vstupů“
 - ▶ Tento postoj je v psychologii označován jako **epigeneze**

Epigeneze

- ▶ V porozumění a popisu ontogenetického vývoje musíme **zvažovat kulturní podmíněnost psychiky jedince**
- ▶ Ontogenetický vývoj chápeme jako epigenezi...
- ▶ Genetické dispozici i odlišnostem životního prostředí jedinců budeme připisovat velký význam
- ▶ Pro pochopení psychiky člověka a jejích projevů studujeme:
 - ▶ historii jedince
 - ▶ genetickou disponovanost
 - ▶ kulturní rámce (procesy učení)
 - ▶ konkrétní činnosti (i ty psychické!), které jedinec a jeho lidské okolí realizuje

Teorie determinace psychického vývoje

Thorová str.
53-60

Chápeme, co je celoživotní vývoj?

Periodizace - názorný a strukturovaný popis vývoje psychiky

- ▶ Postavené na popisu vývoje nějakého aspektu psychiky
- ▶ Někdy jen část života, jindy celoživotní vývoj
 - ▶ Kognitivní vývoj (Piaget, Vygotský)
 - ▶ Vývoj osobnosti (Freud)
 - ▶ Sociální vývoj
 - ▶ Vychází z věku (Levinson)
 - ▶ Vychází z jiných charakteristik (morálka- Kohlberg, ego- Erikson)
- ▶ Která popisuje celoživotní vývoj?
- ▶ Periodizace umožňují přehlednou strukturaci, nastiňují cesty vývoje, neměli bychom je ale chápat jako definitivní a neměnné. Jsou **orientačním rámcem**

Periodizace vývoje

- ▶ Pro přehlednost a s vědomím kvalitativních odlišností různých období života jedince pracujeme při popisu ve VP s rozlišením tzv. **dílčích vývojových období**
 - ▶ Velmi funkční z praktického hlediska, intuitivní a laicky srozumitelné
 - ▶ Novorozenecké období
 - ▶ Kojenecké období
 - ▶ Batolecí období
 - ▶ Předškolní věk
 - ▶ Mladší školní věk,
 - ▶ Adolescence (pubescence-adolescence)
 - ▶ Začátek dospělosti - vynořující se dospělost
 - ▶ Dospělost (mladá, střední a pozdní)
 - ▶ Stáří a dlouhověkost ... (podrobněji viz Thorová)

Průběžné studium v Thorové
str. 402-504

Pokračování příště...

děkuji za pozornost